Българската църковна музика – мисия на Добри Христов

Светлана Куюмджиева*

Резюме: Творческата, изпълнителската и публицистичната дейност на Добри Христов разкриват трайните му интереси в областта на църковната музика – онази църковна музика, която не само е тясно свързана с обслужване на ритуала в църквата, но представлява и съществен дял от цялата българска музикална култура, способна да изразява и същевременно да възпитава в патриотични и художествени идеали. Именно Добри Христов е този, който пръв обръща специално внимание на църковната музика като дял от цялата българска култура. Той ѝ възлага големи задачи – музикални и общонационални: да бъде с висока художествена стойност и да излъчва ярко национален характер. Това са задачи, които засягат професионалната подготовка и уменията на даден автор, а също и българското музикалноисторическо наследство. Въпросът за това „кое е истинското наше народно черковно пеене, на каква основа ще се гради новото ни художествено пеене, което да съответства на съвременното състояние на музиката" интересува Добри Христов в цялата му дейност в областта на църковната музика. Той е сред първите, които представят историята на старата българска музика. Литургическите му произведения и особено двете му литургии събират като във фокус защитаваните от него тенденции в музикалнокултурния живот на страната. Подчертава се, че те са израз на стремежа му за реформиране на църковната музика, за пренасочването ѝ към многогласната практика, за създаването на музика с ярък национален характер според съвременните разбирания на времето. В същото време те осъществяват и копнежа на автора към създаване, както казва той, на „нова родна църковнопевческа литература, с каквато в далечното ни минало се е славела родната ни църква у нас и вън от границите".

Ключови думи: *Добри Христов, църковна музика, литургична музика, многогласна музика*

---

* **Акад. Светлана Куюмджиева** – Българска академия на науките; e-mail: svetk90@hotmail.com

Литература / Bibliography

Атанасов, Асен, Светлана Куюмджиева, Вася Велинова, Елена Узунова, Елисавета Мусакова (2012). Славянски музикални ръкописи в Рилския манастир. София: Изток-Запад, 2012 [Atanasov, Asen, Svetlana Kujumdzieva, Vasja Velinova, Elena Uzunova, Elisaveta Moussakova (2012). Slavyanski muzikalni rakopisi v Rilskiya manastir. Sofia: Iztok-Zapad, 2012].

Атанасов, Асен, Вася Велинова, Елена Узунова, Иван Желев, Светлана Куюмджиева (2018). Двуезични музикални ръкописи (гръцко-църковнославянски) в Рилския манастир. Пловдив: Инпринт, 2018 [Atanasov, Asen, Vasya Velinova, Elena Uzunova, Ivan Zhelev, Svetlana Kujumdzieva (2018). Dvuezichni muzikalni rakopisi (gratsko-slavyanski) v Rilskiya manastir. Plovdiv: Inprint, 2018].

Атанасов, Асен, Вася Велинова, Елена Узунова, Светлана Куюмджиева (2024). Рилски музикални ръкописи извън пределите на Рилския манастир. София: УИ „Св. Климент Охридски", 2024 [Atanasov, Asen, Vasja Velinova, Elena Uzunova, Svetlana Kujumdzieva

---

[13] Като цяло тази музика престава да вълнува и вече не интересува така нареченото второ поколение български композитори.

(2024). Rilski muzikalni rakopisi izvan predelite na Rilskiya manastir. Sofia: UI "St. Kliment Ohridski", 2024].

Бадев, Атанас (1898). *Литургия на св. Йоан Златоуст*. Лайпциг, 1898 [Badev, Atanas (1898). Liturgiya na sv. Yoan Zlatoust. Leipzig, 1898].

Байданов, Георги (1899). Няколко думи върху техническото устройство и произхождението на българския черковен напев. Пловдив, 1899 [Baydanov, Georgi (1899). Nyakolko dumi varhu tehnicheskoto ustroystvo i proizhozhdenieto na balgarskiya cherkoven napev. Plovdiv, 1899].

Баларева, Агапия (1983а). Хорови прояви през Българското възраждане. – В: *Българско музикознание*, 1983, № 1, с. 18 – 34 [Balareva, Agapia (1983a). Horovi proyavi prez Balgarskoto vazrazhdane. – In: Bulgarian Musicology, 1983, № 1, s. 18 – 34].

Баларева, Агапия (1983б). Хорови прояви през Българското възраждане. – В: *Българско музикознание*, 1983, № 2, с. 45 – 72 [Balareva, Agapia (1983b). Horovi proyavi prez Balgarskoto vazrazhdane. – In: Bulgarian Musicology, 1983, № 2, s. 45 – 72].

Вознесенский, Иван (1891). Осмогласные роспевы трехъ последнихъ вековъ Православной русской церкви. Вып. 2. (Болгарский роспевъ или напевы на „Богъ Господь" Юго-Западной Православной Церкви. Техническое построение). Киев, 1891 [Voznesenskij, Ivan (1891). Osmoglasnie rospevi treh poslednih vekov Pravoslavnoj russkoj cerkvi. Vip. 2. (Bolgarskiy rospev ili napevi na "Bog Gospod" Yugo-Zapadnoj Pravoslavnoj Cekvi. Tehnicheskoe postroenie). Kiev, 1891].

Динев, Петър (1934). Записки по църковно-богослужебен ред. София, 1934 [Dinev, Petar (1934). Zapiski po tsarkovno-bogosluzheben red. Sofia, 1934].

Коева, Маргарита (1979). Характеристика на възрожденската художествена литература. – В: **Ангелов, Валентин** (отг. ред.). *Методологически проблеми на изкуствознанието*. София: БАН, 1979, с. 190 – 210 [Koeva, Margarita (1979). Harakteristika na vazrozhdenskata hudozhestvena literatura. – In: Angelov, Valentin (otg. red.). Metodologicheski problemi na izkustvoznanieto. Sofia: BAS, 1979, s. 190 – 210].

Компанейский, Николай (1907). *Литургия св. Йоанна Златоуста болгарского роспева*. Москва, 1907 [Kompanejskij, Nikolaj (1907). Liturgiya na sv. Joanna Zlatousta bolgarskogo rospeva. Moskva, 1907].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1967). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство*. Т. 1. София: БАН, 1967 [Krastev, Venelin, sast. i red. (1967). Dobri Hristov. Muzikalno-teoretichesko i publitsistichesko nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1970). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследств)*. Т. 2. София: БАН, 1970 [Krastev, Venelin, sast. i red. (1970). Dobri Hristov. Muzikalno-teoretichesko i publitsistichesko nasledstvo. T. 2. Sofia: BAS, 1970].

Кръстев, Венелин (1975). *Добри Христов*. София: Наука и изкуство, 1975 [Krastev, Venelin (1975). Dobri Hristov. Sofia: Nauka i izkustvo, 1975].

Кръстев, Венелин, съст. и ред. (1979). Из историята на българската музикална култура през XIX и началото на XX век. София: БАН, 1979 [Krastev, Venelin, sast. i red. (1979). Iz istoriyata na balgarskata muzikalna kultura prez XIX i nachaloto na XX vek. Sofia: BAS, 1979].

Куюмджиев, Юлиан (2011а). Кое е истинското българско църковно пеене? Пловдив: Коала прес, 2011 [Kujumdzhiev, Yulian (2011a). Koe e istinskoto balgarsko tsarkovno peene? Plovdiv: Koala press, 2011].

Куюмджиев, Юлиан (2011б). „Няколко думи върху техническото устройство и произхождението на българския черковен напев" от Георги Байданов – превод и авторство. – В: *Пролетни четения 2011.* София: НМА „Проф. Панчо Владигеров", 2011, с. 101 – 111 [Kujumdzhiev, Yulian (2011b). "Nyakolko dumi varhu tehnicheskoto ustrojstvo i proizhozhdenieto na balgarskiya cherkoven napev" ot Georgi Baydanov – prevod i avtorstvo. – In: Proletni cheteniya 2011. Sofia: NAM "Prof. Pancho Vladigerov", 2011, s. 101 – 111].

Куюмджиев, Юлиан (2023). Георги Байданов и въвеждането на темата за „Болгарский роспев". – В: *Българско музикознание*, 2023, № 1, с. 58 – 70 [Kujumdzhiev, Yulian (2023). Georgi Baydanov i vavezhdaneto na temata za "Bolgarskij rospev" – In: Bulgarian Musicology, 2023, № 1, s. 58 – 70].

Куюмджиева, Светлана (1982). „Болгарский роспев" през погледа на първите български общественици след Освобождението и спорът около него. – В: *Българско музикознание*, 1982, № 1, с. 121 – 128 [Kujumdzieva, Svetlana (1982). "Bolgarskij rospev" prez pogleda na parvite balgarski obshtestvenitsi sled Osvobozhdenieto i sporat okolo nego. – In: Bulgarian Musicology, 1982, № 1, s. 121 – 128].

Леков, Дочо (1982). Литература, общество, култура. София: Народна просвета, 1982 [Lekov, Docho (1982). Literatura, obshtestvo, kultura. Sofia: Narodna prosveta, 1982].

Николов, Анастас (1921). Старо-Българско църковно пение по руските нотни ръкописи от XVII и XVIII век. Литургия за народен хор. София, 1921 [Nikolov, Anastas (1921). Staro-Balgarsko tsarkovno penie po ruskite notni rakopisi ot XVII i XVIII vek. Liturgiya za naroden hor. Sofia, 1921].

Поптеодоров, Манасий (1971). Псалтикийна литургия. 2. изд. София: Синодално издателство, 1971 [Popteodorov, Manasij (1971). Psaltikiyna liturgiya. 2. izd. Sofia: Sinodalno izdatelstvo, 1971].

Радкова, Румяна (1975). Неофит Рилски и новобългарската култура. София: Наука и изкуство, 1975 [Radkova, Rumyana (1975). Neofit Rilski i novobalgarskata kultura. Sofia: Nauka i izkustvo, 1975].

Рачева, Искра (1979). Музикалнотворческото дело на Добри Христов. – В: **Кръстев, Венелин** (съст. и ред.). *Из историята на българската музикална култура през XIX и началото на XX век*. София: БАН, 1979, с. 136 – 142 [Racheva, Iskra (1979). Muzikalnotvorcheskoto delo na Dobri Hristov. – In: Krastev, Venelin (sast. i red.). Iz istoriyata na balgarskata muzikalna kultura prez XIX i nachaloto na XX vek. Sofia: BAS, 1979, s. 136 – 142].

Тончева, Елена (1976). Добри Христов за старата музика. – В: *Българска музика*, 1976, № 8, с. 40 – 44 [Toncheva, Elena (1976). Dobri Hristov za starata muzika. – In: Balgarska muzika, 1976, № 8, s. 40 – 44].

Тончева, Елена, ред. (2005). Добри Христов и българският XX век. София: ИИзк – БАН, 2005 [Toncheva, Elena, ed. (2005). Dobri Hristov i balgarskiyat XX vek. Sofia: IAS – BAS, 2005].

Тюлев, Димитър (1921). По реформата на църковното пение (Доклад, изнесен пред IX музикален конгрес). – В: *Музикален вестник*, 1921, № 1 – 2, с. 5 – 6 [Tyulev, Dimitar (1921). Po reformata na tsarkovnoto penie (Doklad, iznesen pred IX muzikalen kongres). – In: Muzikalen vestnik, 1921, № 1 – 2, s. 5 – 6].

Христов, Добри (1925). Литургия на свети Йоан Златоуст (с допълнителни песнопения за смесен хор). София, 1925 [Hristov, Dobri (1925). Liturgiya na sveti Yoan Zlatoust (s dopalnitelni pesnopeniya za smesen hor). Sofia, 1925].

Христов, Добри (1934). Общодостъпна за хорово пение Литургия. София, 1934 [Hristov, Dobri (1934). Obshtodostapna za horovo penie Liturgiya. Sofia, 1934].

Хърков, Стефан (1994). Печатните църковнопевчески сборници в музикалната практика на Българското възраждане. Дисертация, ръкопис. София: ИИзк, 1994 [Harkov, Stefan (1994). Pechatnite tsarkovnopevcheski sbornitsi v muzikalnata praktika na Balgarskoto vazrazhdane. Disertatsiya, rakopis. Sofia: IAS – BAS, 1994].

Япова, Кристина (1999). Добри Христов и идеята за личността и общността. София: Рива, 1999 [Yapova, Kristina (1999). Dobri Hristov i ideyata za lichnosta i obshtnostta. Sofia: Riva, 1999].